

Тема 6.1. ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНА ЕКОНОМІКА

Досліджуємо потреби людей і суспільства та способи задоволення цих потреб.

Розуміємо власне місце в економічних процесах та участь у них членів родини.

Діємо, аналізуючи та оцінюючи показники економічної діяльності.

Модуль 1

Економіка починається з потреб

Щодня ви спостерігаєте, як господарюють ваші батьки, знайомі й, напевно, допомагаєте їм. Праця заради отримання певних благ, продуктів, поліпшення умов власного побуту є щоденною економічною діяльністю кожної людини. Без такої діяльності особа не може забезпечувати власні потреби й мати гідне життя.

Саме потреби є основним джерелом і спонукальним мотивом різних форм активності людей.

Потреби класифікують за різними критеріями:

- за засобами задоволення - матеріальні й духовні;
- за способами задоволення - індивідуальні й колективні.

Існує також класифікація потреб людини, що створена американським психологом Абрамом Маслоу.

Потреби - усвідомлене відчуття нестачі чогось необхідного для життєдіяльності організму та розвитку особистості.

Блага - все те, що задовольняє потреби.

Піраміда Маслоу

З огляду на культурні, національні, релігійні та інші відмінності та умови проживання потреби людей різноманітні та швидко збільшуються з розвитком цивілізації.

На перших етапах свого розвитку людина переважно задовольняла свої потреби природними речами: рослини - для їжі, печери - для житла. Їх можна було вільно знайти в довколишньому середовищі, і їх було достатньо для тієї чисельності населення планети. Такі блага називають вільними, або неекономічними, оскільки їх можна отримати вільно (безкоштовно), не конкуруючи за них.

Однак зміни природних умов вимагали пошуку нових способів життєзабезпечення, і згодом люди зрозуміли, що виробництво певних благ сприяє зростанню добробуту й стабільності. Блага, які вироблялися (будівлі, збіжжя, знаряддя праці), завжди потребували ресурсів - витрат часу, знань, певних матеріалів і сировини, - а отже, були обмеженими. Саме тому всі вироблені людьми блага називають економічними, оскільки для їх отримання люди вступають у певні відносини, конкурують за них, оплачують їх привласнення та використовують індивідуально, або приватно.

Для повноцінного існування окремих людських спільнот також необхідні блага, які забезпечують спільні потреби: безпека кордонів, законодавство й система охорони громадського порядку, освіта, міський благоустрій тощо. Такі блага називають суспільними, оскільки їх створюють для всієї спільноти, люди користуються ними колективно, а за їх використання не конкурують. Виробництво таких благ потребує участі держави і/або спільних суспільних зусиль.

Обговорюємо

Особисті та суспільні потреби

1. Чи можливе задоволення особистих потреб без участі інших людей і зусиль суспільства?
2. Поміркуйте і дайте відповіді на запитання.
 - Які потреби особистості можна реалізувати самотужки, а які - за участі інших людей, підприємств, громади?
 - Які спільні потреби є у родини, міської (селищної) громади, громадян країни?
 - На кого покладено організаційні функції задоволення колективних потреб громад і населення країни загалом?

Модуль 2

Процеси, що забезпечують задоволення потреб

Виробництво - свідомо спільна діяльність людей зі створення нових благ, які неможливо отримати в природі.

Задля життєзабезпечення людям доводиться здійснювати певні види діяльності, вступати в економічні відносини для одержання кінцевого результату - блага.

З цього погляду економіка - особлива сфера життя людей, що охоплює процеси виробництва благ, розподілу доходів, обмін благами та їх споживання.

Результатом виробництва в сучасних умовах є товари, послуги й виконані роботи.

Розподіл - процес формування доходів людей, що беруть участь у суспільному виробництві.

Обмін - процес руху товарів і послуг від виробника до споживача, який відбувається внаслідок операцій купівлі-продажу.

Споживання - процес вживання та використання благ для задоволення потреб.

Процес виробництва ускладнювався з розвитком цивілізації - від виготовлення простих благ за допомогою ручної праці та мінімуму ресурсів до сучасного виробництва на великих підприємствах, у якому використовують новітні технології та штучні матеріали.

Як у реальній економіці розподіляють створені блага між усіма членами суспільства?

Економіка сьогодні передбачає кілька можливостей участі людей у виробництві:

- 1) безпосередню участь у виробничій діяльності як організатора бізнесу - підприємця або найманого працівника;
- 2) вкладення у виробництво власних ресурсів без особистої участі у процесі виготовлення продукції чи послуг на підприємстві, як-от акціонерний капітал, надання нерухомості в оренду тощо.

Зрозуміло, що з появою грошей вироблені блага не розподіляються безпосередньо між власниками ресурсів або учасниками процесу виробництва. Їхня можливість отримати результати виробництва оцінюється у грошовому вигляді як доходи: зарплата працівника чи прибуток підприємця, дивіденди акціонера чи роялті винахідника. Таким чином процес виробництва благ в економіці стає основою для розподілу доходів між тими, хто в той чи той спосіб бере участь у суспільному виробництві.

А вже за отримані грошові доходи можна придбати необхідні вам блага. Цей процес називають обміном або купівлею-продажем, оскільки в сучасних умовах здійснюється за допомогою грошей. Саме він забезпечує рух товарів і послуг до кінцевого споживача, який задовольняє ними свої потреби.

Кінцевим процесом у задоволенні потреб є безпосереднє споживання товарів і послуг. Заради цього й організується виробництво та існує реальна економіка, яка охоплює всі названі вище процеси.

Досліджуємо та обговорюємо

Родина в сучасних економічних процесах

І вдома, і на роботі члени родини беруть участь в економічних процесах.

1. Заповніть таблицю, а потім обговоріть її у класі.

Економічні процеси	Участь членів родини у цих процесах вдома	Уч
Виробництво - процес створення нових благ, надання послуг, виконання робіт	Наприклад, батько приготував піцу на вечерю	На
Розподіл - процес формування грошових доходів унаслідок участі у виробництві		
Обмін - процес руху товарів від виробника до споживача внаслідок операцій купівлі-продажу або бартеру		
Споживання - процес уживання та використання благ		

2. Дайте відповіді на запитання.

- Чим відрізняються основні економічні процеси в домашньому господарстві та в суспільстві?
- Які процеси переважають у домашньому господарстві, а які - в суспільстві? Чи берете ви участь у процесах виробництва, обміну, розподілу й споживання вдома?

Модуль 3

Хто є основні учасники (суб'єкти) економічних відносин

Суб'єктами економіки (економічних відносин) є фізичні особи (люди) та юридичні особи (підприємства, організації, установи), що беруть участь у процесах виробництва, розподілу, обміну й споживання: виробники та споживачі, роботодавці та наймані працівники, покупці та продавці, землевласники та землекористувачі.

Порівнюємо та обмінюємося думками

Суб'єкти економічних відносин

Розгляньте таблицю й визначте:

- які відносини виникають між суб'єктами у правій та лівій колонках;
- чому в різних галузях економіки учасники відносин мають різні назви, наприклад продавець/покупець, орендодавець/орендар тощо.

Стоматологічна клініка	Людина,
Магазин канцелярського приладдя	Уче
Будівельна компанія	Замовниця б
Підприємство, що виготовляє торти	Профе
Міністерство оборони країни	Підприємство, що
Банк	Власниця тим
Власник земельної ділянки сільськогосподарського призначення	Підприємств

Застосуйте набуті знання та досвід

Якою є кінцева мета економіки та як її вимірюють?

Громадянська реклама

Економіка - це мистецтво задовольняти безмежні потреби за допомогою обмежених ресурсів.

Лоренс Пітер

Економічний показник - числовий вимірник, який характеризує стан економіки (виробництва, обміну, розподілу або споживання), динаміки змін, що в ній відбуваються, та її ефективності.

Головною метою економіки як сфери життя є щонайповніше задоволення потреб кожної людини й суспільства загалом. Однак, оскільки реальна економіка має різні масштаби - світова, національна, економіка домогосподарства чи підприємства, її учасники визначають найактуальніші цілі на певні моменти. Чи досягла конкретна економіка своєї мети, визначають за допомогою економічних показників.

1. Відвідайте сайт Державної служби статистики України www.ukrstat.gov.ua.
2. Ознайомтеся з таблицями міжнародних порівнянь показників функціонування економіки України та інших країн світу. Поміркуйте, як ці показники характеризують добробут українців і громадян інших країн.

Шлях доступу: www.ukrstat.gov.ua -> Публікації -> Комплексна статистика -> Статистичний щорічник України -> Розділ 28 -> Таблиця 28.11.